

Examen HAVO 2023

tijdvak 1
maandag 22 mei
9.00 - 12.00 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 22 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 50 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.
Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Wooncrisis

Bij deze opgave horen de teksten 1 en 2 en figuur 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Deze opgave gaat over de problemen op de woningmarkt en protesten die in 2021 hiertegen gehouden zijn.

Gebruik regel 1 tot en met 24 van tekst 1, inclusief noot 1.

In tekst 1 staat dat tientallen organisaties zich achter de standpunten van het protest hebben geschaard. Daaronder zaten ook politieke partijen die in de Tweede Kamer zitten.

Er zijn verschillende politieke stromingen te onderscheiden. Deze politieke stromingen hebben elk een andere opvatting over de rol van de overheid.

- 2p 1 Beredeneer welke politieke stroming het best past bij de standpunten van de actievoerders. Gebruik in je redenering:
- een opvatting van deze politieke stroming over de rol van de overheid;
 - een voorbeeld uit tekst 1 dat past bij de opvatting van deze politieke stroming over de rol van de overheid.

Gebruik tekst 1.

Het systeemmodel van politieke besluitvorming bestaat uit vier hoofdfasen, waaronder de fase feedback.

- 2p 2 Leg uit in welke **andere** fase van het systeemmodel het woonprotest te plaatsen is. Gebruik in je uitleg:
- de naam en omschrijving van de gekozen fase;
 - informatie uit tekst 1.

Gebruik regel 39 tot en met 56 van tekst 1.

Er zijn verschillende soorten kapitaal, zoals economisch kapitaal.

Uit regel 39 tot en met 56 van tekst 1 kan worden afgeleid dat twee **andere** soorten kapitaal kunnen bijdragen aan de politieke participatie van hoogopgeleide jongeren om een verbetering van de woningmarkt te bewerkstelligen.

- 4p 3 Beredeneer voor deze **twee** andere soorten kapitaal dat ze kunnen bijdragen aan de politieke participatie van hoogopgeleide jongeren. Gebruik in je redenering:
- de namen van twee soorten kapitaal;
 - bij elke soort kapitaal informatie uit regel 39 tot en met 56 van tekst 1 waaruit deze soort kapitaal blijkt;
 - bij elke soort kapitaal een verschillende vorm van politieke participatie.

Gebruik regel 39 tot en met 56 van tekst 1.

- 2p 4 Leg uit of de jongeren in het tekstfragment met het idee van een open of van een gesloten samenleving zijn opgegroeid. Gebruik in je uitleg:
- een kenmerk van de gekozen samenleving (open of gesloten);
 - informatie uit regel 39 tot en met 56 van tekst 1 waaruit dit kenmerk van de gekozen samenleving blijkt.

Gebruik tekst 2.

Een kenmerk van de Nederlandse samenleving is dat Nederland een geïndividualiseerde samenleving is. Er kunnen echter ook ontwikkelingen zijn die bijdragen aan het tegenovergestelde van individualisering.

- 2p 5 Beredeneer aan de hand van tekst 2 dat problemen op de woningmarkt kunnen bijdragen aan het tegenovergestelde van individualisering. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept individualisering;
 - informatie uit tekst 2 om je redenering te ondersteunen.

Gebruik tekst 2.

Sociale ongelijkheid kan sociale uitsluiting tot gevolg hebben. Sociale uitsluiting heeft vier componenten. Een daarvan is het niet goed kunnen voorzien in elementaire levensbehoeften.

- 2p 6 – Noem een **andere** component van sociale uitsluiting die te herkennen is in tekst 2.
- Geef een voorbeeld van deze component uit tekst 2.

Gebruik figuur 1.

Jaarlijks verschijnt er van Kences (Kenniscentrum Studentenhuisvesting) een Landelijke monitor studentenhuisvesting (LMS), die een cijfermatig inzicht geeft in de vraag en het aanbod naar studentenhuisvesting.

Uit de LMS 2021 blijkt dat het tekort aan studentenwoningen in één jaar naar schatting is toegenomen met 4.500. Daarmee is het tekort opgelopen tot 26.500 studentenwoningen. De komende acht jaar neemt het aantal studenten dat op kamers woont naar verwachting toe met circa 57.000.

- 2p 7 Beredeneer aan de hand van figuur 1 welk veranderingsproces bijdraagt aan het toenemende tekort aan studentenwoningen. Gebruik in je redenering:
- de naam en de omschrijving van een kernconcept bij het hoofdconcept verandering;
 - informatie uit figuur 1 waaruit het gekozen kernconcept blijkt.

Gebruik figuur 1.

Stel dat je naar aanleiding van de informatie in figuur 1 een onderzoek wilt doen naar het tekort aan studentenwoningen.

- 2p 8 – Formuleer een hypothese over het tekort aan studentenwoningen die past bij de ontwikkeling in figuur 1.
- Benoem de afhankelijke en de onafhankelijke variabele in je hypothese.

In de jaren 80 en 90 van de vorige eeuw vonden er verschillende maatschappelijke ontwikkelingen plaats. Een daarvan is dat de samenstelling van huishoudens in Nederland veranderde.

- 2p 9
- Noem een verandering (vanaf de jaren 80) in de samenstelling van huishoudens in Nederland, die mede de oorzaak kan zijn van het tekort aan woningen in Nederland.
 - Leg uit waarom deze verandering mede de oorzaak kan zijn van het tekort aan woningen in Nederland.

Opgave 2 Jezelf mogen zijn en erbij horen op je werk

Bij deze opgave hoort tekst 3 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Deze opgave gaat over inclusiviteit op het werk. In tekst 3 staat een interview met Onur Şahin. Hij doet onderzoek naar je thuis voelen op je werk. Zijn onderzoek gaat onder andere over 'erbij horen' en 'authentiek kunnen zijn'.

Gebruik regel 1 tot en met 33 van tekst 3.

Şahin legt uit wat het betekent om niet jezelf te kunnen zijn op je werk.

- 2p 10
- Leg met het kernconcept identiteit uit wat het volgens tekst 3 betekent om niet jezelf te kunnen zijn op je werk. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept identiteit;
 - informatie uit regel 1 tot en met 33 van tekst 3.

Gebruik regel 1 tot en met 33 van tekst 3.

Er kunnen zich verschillende situaties voordoen waarin mensen niet langer bij een groep horen. Zo kan er sprake zijn van dropping out en opting out.

- 2p 11
- Beredeneer dat als werknemers niet authentiek kunnen zijn, dit kan leiden tot opting out. Gebruik in je redenering:
- een omschrijving van het begrip opting out;
 - een kenmerk van een groep;
 - informatie uit regel 1 tot en met 33 van tekst 3.

Gebruik regel 34 tot en met 62 van tekst 3.

Er zijn vier soorten sociale ongelijkheid. Een daarvan is een ongelijke verdeling van economische hulpbronnen.

- 3p 12 a Leg uit van welke **andere** soort sociale ongelijkheid sprake is in regel 34 tot en met 62 van tekst 3. Gebruik in je uitleg:
- de naam en een voorbeeld van een andere soort sociale ongelijkheid;
 - informatie uit regel 34 tot en met 62 van tekst 3 waaruit deze soort sociale ongelijkheid blijkt.
- b Beredeneer vervolgens hoe in een diverse organisatie deze soort sociale ongelijkheid kan worden tegengegaan. Gebruik in je uitleg informatie uit regel 34 tot en met 62 van tekst 3.

Gebruik regel 34 tot en met 82 van tekst 3.

In tekst 3 wordt gesproken over mogelijk ongemak dat kan ontstaan tussen werknemers in een diverse organisatie, omdat zij van elkaar verschillen.

- 3p 13 Leg uit hoe door middel van socialisatie in een diverse organisatie het ontstaan van ongemak tussen werknemers kan worden tegengegaan. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept socialisatie;
 - de omschrijving van het kernconcept cultuur;
 - een voorbeeld uit regel 34 tot en met 82 van tekst 3 waarin cultuur te herkennen is.

Gebruik regel 63 tot en met 82 van tekst 3.

In tekst 3 wordt beschreven hoe een organisatie aan een inclusieve cultuur kan werken.

- 2p 14 Leg uit dat er in een organisatie met een inclusieve cultuur sprake is van een hoge mate van representativiteit. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept representativiteit;
 - informatie uit regel 63 tot en met 82 van tekst 3 om representativiteit te illustreren.

Gebruik regel 83 tot en met 102 van tekst 3.

In regel 83 tot en met 102 van tekst 3 bespreekt Şahin wat de gevolgen van een organisatie met een inclusieve cultuur zijn voor de bindingen van werknemers. Er zijn vier vormen van sociale bindingen, waaronder cognitieve bindingen en politieke bindingen.

- 3p 15 Leg met een **andere** vorm van bindingen uit dat een inclusieve cultuur invloed kan hebben op de sociale cohesie binnen een organisatie. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept sociale cohesie;
 - de naam en omschrijving van een **andere** vorm van sociale bindingen;
 - informatie uit regel 83 tot en met 102 van tekst 3 waaruit deze vorm van bindingen blijkt.

Stel dat de directie in een diverse organisatie ontevreden is over de omgang tussen de werknemers in de organisatie en daarvoor maatregelen neemt. Deze maatregelen moeten ervoor zorgen dat alle werknemers elkaar met respect behandelen.

Er zijn verschillende functies van socialisatie, zoals de functie 'verandering van een (sub)cultuur'.

- 2p 16 Leg uit welke **andere** functie van socialisatie de maatregelen van de directie als doel hebben. Gebruik in je uitleg een omschrijving van deze functie van socialisatie.

Opgave 3 Windmolenprotest

Bij deze opgave horen de teksten 4 en 5 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Deze opgave gaat over het protest tegen het plaatsen van windmolens in Amsterdam. Begin 2020 heeft de gemeente Amsterdam besloten zo'n zeventien windmolens te plaatsen, waaronder een aantal in woongebieden.

Bewoners uit deze woongebieden maken zich onder andere zorgen over de gevolgen voor hun gezondheid, zoals stress en slapeloosheid, door de geluidshinder die de windmolens veroorzaken.

In deze opgave wordt onder windmolens en windturbines hetzelfde verstaan.

Gebruik tekst 4.

- 2p 17 Leg uit dat er sprake is van samenwerking tussen de Amsterdamse artsen. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept samenwerking;
 - informatie uit tekst 4 waaruit het kernconcept samenwerking blijkt.

Gebruik tekst 4.

Macht kan voortvloeien uit verschillende soorten machtsbronnen, zoals politieke machtsbronnen.

- 3p 18 Leg uit dat de Amsterdamse artsen macht willen uitoefenen. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept macht;
 - de naam en een voorbeeld van een **ander** soort machtsbronnen uit tekst 4;
 - informatie uit tekst 4 waaruit het kernconcept macht blijkt.

Gebruik regel 21 tot en met 40 van tekst 4.

Informatiebronnen kunnen worden beoordeeld op de mate van objectiviteit, de mate van betrouwbaarheid en de mate van representativiteit.

- 2p 19
- Geef aan wanneer een informatiebron representatief is.
 - Leg vervolgens uit dat de bezwaren van de Amsterdamse artsen tegen het RIVM-onderzoek zich richten op de mate van representativiteit van deze informatiebron. Gebruik in je uitleg informatie uit regel 21 tot en met 40 van tekst 4.

Gebruik de onderstaande inleiding van de vraag.

In februari 2020 had de gemeente Amsterdam zeven ‘windzoekgebieden’ (mogelijke gebieden voor windmolens) aangewezen om onderzoek te doen naar de mogelijkheden voor windmolens. Na nader onderzoek en inspraak en participatie van bewoners heeft het college van B en W deze zoekgebieden in maart 2021 aangepast. De mogelijke gebieden voor windmolens zijn verkleind en er is een keuze gemaakt over in welke van deze zoekgebieden als eerste wordt gekeken naar een geschikte locatie. De ambitie om vóór 2030 50 megawatt extra aan windenergie op te wekken, blijft overeind. In de aangepaste voorkeursgebieden wil de gemeente starten met het maken van concrete plannen.

Het gebied voor de kade van IJburg is geen voorkeursgebied meer.

(bron: amsterdam.nl)

De politieke besluitvorming rondom de definitieve plaatsing van windmolens in Amsterdam kan geanalyseerd worden met het barrièremodel.

- 2p 20
- Leg uit op basis van de inleiding welke barrière als laatste genomen is en leg uit wat de eerstvolgende barrière is die nog niet helemaal genomen is. Gebruik in je uitleg:
- de barrière die als laatste genomen is en de eerstvolgende barrière die nog niet helemaal genomen is;
 - bij beide barrières informatie uit de inleiding van de vraag.

Gebruik tekst 5.

- 2p 21
- Beredeneer dat in tekst 5 het kernconcept representatie te herkennen is. Gebruik in je redenering:
- de omschrijving van het kernconcept representatie;
 - informatie uit tekst 5 waarin het kernconcept representatie te herkennen is.

Let op: de laatste vraag van dit examen staat op de volgende pagina.

Gebruik regel 19 tot en met 57 van tekst 5.

In tekst 5 reageert een aantal bewoners op het besluit dat er geen windmolens geplaatst zullen worden op IJburg, maar dat andere locaties, zoals in Amsterdam-Noord blijven staan als voorkeursgebied.

- 2p 22 Leg uit dat uit de uitspraken van de bewoners in tekst 5 blijkt dat zij sociale ongelijkheid ervaren. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept sociale ongelijkheid;
 - informatie uit regel 19 tot en met 57 van tekst 5.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.